

Zaterdag 14 mei 2022

TivoliVredenburg – Grote Zaal – 20.15 uur

KRONOS QUARTET

David Harrington viool

John Sherba viool

Hank Dutt altviool

Sunny Yang cello

Peni Candra Rini (arrangement Jacob Garchik)

Maduswara **

Jlin (arrangement Jacob Garchik)

Little Black Book **

Sky Macklay

Vertebrae **

Antonio Haskell (arrangement Jacob Garchik)

God Shall Wipe All Tears Away (inspired by Mahalia Jackson)

John Coltrane (arrangement Jacob Garchik)

Alabama

Abel Meeropol (arrangement Jacob Garchik)

Strange Fruit (inspired by Billie Holiday)

Michael Gordon

Potassium *

Pauze

George Gershwin (arrangement Jacob Garchik)

Summertime (inspired by Janis Joplin) ***

Laurie Anderson (arrangement Jacob Garchik)

Flow

Terry Riley

Cadenza on the Night Plain *

* geschreven voor het Kronos Quartet

** geschreven voor *Fifty for the Future: The Kronos Learning Repertoire*

*** gearrangeerd voor het Kronos Quartet Kronos

De toekomstmuziek van het Kronos Quartet

In de jaren negentig stoomde het kamerorkest London Sinfonietta met Simon Rattle op naar de eeuwwisseling met een ambitieus tienjarenplan: 'Towards the Millennium'. Zij behandelde elk jaar een decade van de muziek van de twintigste eeuw om in het jaar 2000 bij het heden uit te komen. Vergelijkbaar ambitieus, maar met meer oog voor het heden en de toekomst is het programma 'Fifty for the Future' dat het Kronos Quartet op poten heeft gezet. Met sinds 2013 weer een nieuwe celliste in de gelederen zetten de oudgedienden van het eigentijdse strijkkwartet zich nog steeds met hart en ziel in voor de nieuwste klanken. Vijftig jonge componisten uit alle windstreken - onder wie de Nederlander Merlijn Twaalfhoven en de Iraans-Nederlandse Aftab Darvishi - schrijven aan nieuw repertoire met een oogst van vijf brandnieuwe kwartetten per jaar. Daar zitten al juweeltjes bij en het mooie is dat klanken en noten gratis via de website van het Kronos Quartet zijn te verkrijgen.

Met drie recente opdrachtwerken uit deze serie opent het kwartet vanavond en ze doen dat gelijk zeer trendgevoelig met drie vrouwelijke componisten van verschillende huidskleur: de Indonesische Peni Candra Rini, de Afro-Amerikaanse Jlin en de Euro-Amerikaanse Sky Macklay, die alle drie zeer duidelijk uit willen gaan van eigen muzikale tradities.

Invloeden van de gamelan en clubcircuits

Peni Candra Rini (*1983) groeide op in het oostelijke deel van Java als dochter van een poppenspeler. Gamelan-klanken nemen dan ook een belangrijke plaats in bij haar werk, niet in de laatste plaats omdat zij zich ook profileert als 'pasindhèn'- een vrouw die soleert bij het gamelan-orkest met improviserend gezang. In oktober 2019 voerde zij in die hoedanigheid *Maduswara* al uit in het kader van een van de 'TEDx talks' die plaats vonden op Bali. De omzetting voor strijkkwartet is van de hand van arrangeur Jacob Garchik. Deze in San Francisco geboren trombonist en muzikale duizendpoot vervult dit seizoen de rol van artist-in-residence bij het Kronos Quartet en doet eigenlijk achter de schermen dienst als een vijfde speler in dit muzikaal bestek.

Ook 'Little Black Book' van de Afro-Amerikaanse Jlin (*1987) onderging zo'n omzetting voor strijkkwartet. Furore maakte deze onder de rook van Chicago geboren Amerikaanse namelijk eerst in het clubcircuit als producent van elektronische muziek. Voor het project 'Fifty for the future' bleef zij bij haar elektronische leest: ze overhandigde de arrangeur geen noten, maar een demo. 'Ik koos de naam 'Little Black Book' omdat ik van een neef voor mijn 21e verjaardag een zwart notitieblokje kreeg. Sindsdien teken ik daar letterlijk elke ingeving in op. Het is voor mij een plek van absolute vrijheid. Toen ik de opdracht van het Kronos kreeg, wilde ik dan ook uitgaan van grenzeloze klankenvrijheid, hoe idioot het resultaat ook klinkt'

Vertebrae van de blanke Amerikaanse Sky Macklay (*1988) put bewust uit de Westerse traditie van de klassieke muziek. Zij is hoboïste en componiste van traditioneel genoteerde partituren, maar maakte daarnaast ook naam met opvallende klankinstallaties, zoals 'Harmonibots', met opblaasbare, harmonica-spelende robots. 'Wat wervels (vertebrae) zijn voor een ruggengraat zijn noten voor de toonladder', liet zij aantekenen. Zij verbeelde zich voor dit werk 'een prehistorische persoon, die noten speelt op een xylofoon samengesteld uit zongedroogde botten.'

Rassenwaan en het ritme van een begrafenisrede

Het tweede reeksje van drie werken in dit programma staat in het teken van de rassenwaan, die de Verenigde Staten al zo lang in zijn greep heeft. Terug naar het verleden: op zondag 25 september 1963 ontplofte een bom bij een baptistenkerk in Birmingham in Alabama. Vier jonge meisjes werden daarbij gedood. In hetzelfde jaar reageerde jazz-saxofonist John Coltrane door het instrumentale lied *Alabama* te componeren, naar het schijnt op het ritme van de begrafenisrede die Martin Luther King na dit incident hield. Ergens halverwege, zo noteerde een jazz-recensent, slaat de stemming om van treurnis naar trots en vastbesloten strijdvaardigheid. Een maand voor die verschrikkelijke aanslag had Mahalia Jackson, de 'koningin van de gospel' nog gezongen bij een massademonstratie tegen racisme bij het Lincoln Memorial in Washington. Onder de kwartmiljoen toehoorders ook toen de baptist Martin Luther King, met wie zij veel samenwerkte en die zij volop steunde met haar optredens. Zij zong nooit jazz of blues, maar uitsluitend evangelische teksten, zoals:

*Though the clouds may hover over
There's a bright and golden ray
It's the promise that is in heaven
God shall wipe all tears away*

Al vele jaren eerder, in 1937, publiceerde musicus/dichter Lewis Allan onder het pseudoniem Abel Meeropol zijn pastorale ballade over het 'galante' Zuiden. De snijdende tekst rept van 'vreemd fruit' aan de bomen in sommige Zuidelijke Staten:

*Southern trees bear a strange fruit
Blood on the leaves and blood at the root
Black bodies swingin' in the Southern breeze
Strange fruit hangin' from the poplar trees*

Jazz-coryfee Billie Holiday's karakteristieke stemgeluid en voordracht maakten het lied bekend en zorgden voor ophef in de Amerikaanse pers en vragen in het Amerikaanse Congres en - natuurlijk- bedreigingen in de jaren veertig. Met deze drie arrangementen brengt de arrangeur van het Kronos Quartet woordeloos, maar fijntjes de Amerikaanse nachtmerrie weer even voor ogen.

In *Potassium* uit 2000 maakt Michael Gordon (*1956) uitgebreid gebruik van elektronica om de klassieke harmonieeler wat uit het lood te slaan. Welbekende drieklanken glijden van gestemd naar ontstemd en terug en krijgen zodoende een andere, nieuwe verschijningsvorm. Ze zetten doelbewust de luisteraar telkens eventjes op het verkeerde been.

'Aan het eind', zo stelt de componist, 'breekt de muziek uit in een explosie van razernij met én heftige akkoorden én spectrale glijpartijen van nog grotere omvang. De titel *Potassium* verwijst subtiel naar het kwartet, waarvoor hij dit werk schreef, want dit chemisch element - zo bedacht de componist - staat in de scheikunde bekend onder de letter 'K'.

Een evergreen, stem-experimenten en een oerknal

Na de laatste bewerking van een song - dit keer van de evergreen *Summertime* van George Gershwin (1898-1937) zoals popster Janis Joplin die bracht, is er op het programma nog ruimte voor twee werken van andere Amerikaanse componisten van grote klasse, met wie het kwartet van meet af aan samenwerkte. Laurie Anderson (*1947) maakte naam als stem- en performance-kunstenares ten tijde van de Fluxus-beweging. Haar korte en innemende compositie *Flow* heeft een meditatief karakter en bestaat uit langzaam verglijdende, harmonieuze klanken.

Bij Fluxus denk je ook aan de compositie *in C* uit 1964 van de Californiër Terry Riley (*1935). Die geldt als de oerknal van de repetitieve, of 'minimal' muziek. Deze procesmatige compositie domineert tot de dag van vandaag veel van ons muzikaal bewustzijn. Dat Riley niet alleen met geniale concepten, maar ook met precies genoteerde tonen spannende muziek weet te maken, bewijst hij in het een half uur durende *Cadenza on the Night Plain*. De samenwerking tussen Riley en het Kronos ensemble dateert uit de jaren tachtig toen ze allemaal aan het Mills College in Oakland verbonden waren. Er was sprake van kruisbestuiving: 'Riley gaf vorm aan de wijze waarop Kronos de muziek vormgaf en het Kronos hielp Riley bij de overstap naar een nieuwe fase opzij van de 'highway' van de minimal music' aldus een oorgetuige.

Kees Arntzen

Het in 1973 door David Harrington opgerichte **Kronos Quartet** heeft naam gemaakt als kwartet dat een unieke artistieke visie combineert met boude experimenten en maatschappelijk engagement. Die aanpak vond en vindt wereldwijd weerklank, getuige de duizenden concerten die het over de hele wereld gaf en een indrukwekkende lijst van meer dan negenhonderd werken die voor het kwartet werden geschreven, waaronder composities van John Adams, Arvo Pärt, Henryk Górecki, Steve Reich, Philip Glass, Terry Riley en Kevin Volans. Het Kronos Quartet won talloze muzikale prijzen, waaronder in 2019 de Edison Oeuvre Prijs.